

4489

№ 2111

Ա. ՆԻՅԵԴԻՍԵՐԴՏ

БИБЛИОТЕКА
ИНСТИТУТА
ВОСТОКОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

«ՏՈՐ ԿՆՈՂՏՈՐԻՆ»
«ԹԱՏՐՈՆԻ ԿՈՍՈՍԵՐԻՆ»

Թարգ. «Рампа и Жизнь»-ից
ՅՈՎ. ՄԱՅԻԼՆԵՆԻ.

ԹԻՖԼԻՍ
Արագած. հրատարակչություն
1912

83

7-53

4489

8812

arm

6183

83

7-53

28 JUN 2005

12 NOV 2009

Ե. ՆԵՇԿԵՐԵՐՑ

ВОСТОКОВЕДНИИ
Академии Наук
СССР

„ԹԱՏՐՈՆԻ ՎԵՐԱՏԵՍՉԻ ՄՕՏ“

(Կասակեղուքիւն մէկ արարուածով)

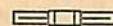
Թարգմ. „Рампа и Жизнь“-ից
ՅՈՎ. ՄԵՍԻՆՆԻ.

ԹԻՖԼԻՍ
Արագածիկ «Էսպերանսո»
1912

10.07.2013

ՀԱՅԱՍՏԱՆԻ ՀԱՆՐԱՊԵՏՈՒԹՅԱՆ
ԳՐԱԴԱՐԱՆ

ԳՈՐԾՈՂ ԱՆՁԻՆՔ

1. ԲԱՐՈՆ ԳԼԻՆՑԲԵՐԳ Արքունակ, Թատ. վերատեսուչ:
2. ՇՊՈՒՆԳԵՐ . . . Թատրոնական գործակալ:
3. ԿԱՊԵԼԴԻՆԵՐ . . (Ծառայ):
4. ԻՐՄԱ ԼԻԻՉԻՆԻ . Դերասանուհի:

Գործողութիւնը կատարուած է գերմանական մեծ քաղաքներից մէկում, արքունական թատրոնի վերատեսչի փառահեղ ընդունարանում.— աջ պատուհանի մօտ գրասեղան, փափուկ բազմոց—maxma.— ձախ անկիւնում մեծ պատսպար (շերմա), երկու դուռ մէկը՝ մէջտեղից, միւսը՝ կողքից:

60690-67

ԴՁ

ՏԵՍԻՆ ԸՌԱՋԻՆ

Բարոն Դլինցբերգը քնած է բազմոցի վրայ եւ երբեմն երբեմն խռովում է. յասակի վրայ ցրուած են մի քանի ձեռագիրներ, նրանցից մեկը բռնած ունի ձեռքի մեջ, որը կախնւած է բազմոցից. մտնում է կապելդիները, մի էլի կանգ առնում նրա առաջ, ցածր հագում եւ զգոյժ մօտենում:

Կապելդին եր. Ձերդ գերազանցութիւն...
 ձերդ գերազանցութիւն: (Վառացուկ շարժում է):
 Ձերդ գերազանցութիւն... Ի՞նչ խորն է քնել:
 (Նայելով ձեռագիրներին): Ո՞րքան ձեռագիրներ է
 խեղճին վիճակուել կարդալու... այսքանը կար-
 դալուց յետոյ ահամայ քունդ կտանի ու կքնես:
 (Նրան): Ձերդ գերազանցութիւն... ձերդ գերա-
 զանցութիւն...

Վերատեսուէչ. (ցատկելով): Հը՛, ի՞նչ է...
 ինչպէ՛ս... այս բոսլէյիս... (Քնկոտ հայեացք ձգելով):
 Ա՛հ, այդ դ՛ուք էք: (Բարկացած): Դարձեալ եկաք.
 Ի՞նչ էք ցանկանում, չէ որ ասացի սաստիկ զբա-
 ղուած եմ, և շատ շտապ գործ ունիմ: Սատա-
 նան տանի ձեզ. խնդրեցի չխանդարել... բայց...
 Կապելդին եր. Ներողութիւն ձերդ գերա-
 զանցութիւն բայց... պարոն Շպոլինգերը ցան-
 կանում է ձեզ տեսնել:

Վերատես. Թատրոնական գործակալը...
Ի՞նչ է ցանկանում...

Կապելդիներ. Ստում է, թէ անհրաժեշտ
գործ ունի:

Վերատեսուհ. (դժգոհ): Էհ, ի՞նչ արած,
խնդրեցէք այստեղ...

Կապելդ. (ուզում է հաւաքել ցրուած ձեռագրեր):

Վերատեսուհ. Ո՛հ, ո՛չ, թողէ՛ք, հարկաւոր
չէ, թողէ՛ք այդպէս ցրուած մնան... այդպէս լաւ
է. նա կտեսնի, որ ես շատ եմ զբաղուած և
այդ ինձ համար առիթ կլինի նրանից շուտ ա-
զատուելու... (Յանկարծ): Հա, լաւ յիշեցի, ա-
սացէ՛ք խնդրեմ, պատուիրեցի՛ք, որ սենեակումս
զանգը շինեն, որի մասին ասել էի ձեզ...

Կապելդ. Ինչպէ՛ս չէ, զանգը շինուած է
սեղանի տակ յատակի վրայ. գիտէ՛ք, հէնց ինքը
վարպետը շինեց:

Վերատեսուհ. (զննելով): Շատ լաւ, շատ
լաւ: Ուրեմն, ինձ մնում է միմիայն ոտքով հալել,
ահա այստեղ... և նա կդանգահարէ՞. սքանչելի
բան... (Ոտով հպում է զանգի կոճակին, եւ կովիսնե-
րում լսում է զանգի ձայնը): Հրաշալի է... Ուրեմն,
յիշեցէ՛ք. ամեն անգամ հէնց որ լսէ՛ք զանգի ձայ-
նը, իսկոյն և եթ մտէ՛ք ընդունարանս ու յայտ-
նեցէ՛ք, որ ինձ հետ ցանկանում են խօսել մի
անհրաժեշտ գործի վերաբերեալ մի որ և է ընթիս-
տօր, գլխաւոր վերատեսուհ, զբամատուրգ, աստի-

ճանաւոր կամ նրանցից որ և է մէկը, որոնց ես
պարտաւոր եմ ընդունել և որոնց չեմ կարող
չընդունել: Դուք ինձ հասկանում էք... այո՞...
հասկանում էք...

Կապելդիներ. Ի հարկէ, հասկանում եմ
չէ՛-որ դուք այնպիսի յաճախորդներ ունէ՛ք, ո-
րոնց վաղուց հարկաւոր էր վոնդել: Բայց ան-
յարմար է անքաղաքավարի կերպով վոնդելը, իսկ
հիմա արդէն զիտէք...

Վերատեսուհ. Շատ ճիշտ է, մէկ խօս-
քով դուք ինձ արդէն հասկացաք: Դէհ, խնդրե-
ցէ՛ք ուրեմն այստեղ պ. Շպոլինգերին և ի նկա-
տի ունեցէ՛ք, որ ես շատ շուտ եմ զանգահարե-
լու. լսում էք, շատ շուտ...

Կապելդ. Լսում եմ: (Բացելով միջին դուռ):
Խնդրեմ պ. Շպոլինգեր: (Մտնում է Շպոլինգեր, իսկ
կապելդիներ դուռն է գնում դուռը իր յետից ծածկելով):

ՏԵՍԻՆ ԵՐԿՐՈՐԳ

Վերաեսուհ եւ Շպոլինգեր.

Շպոլինգեր. (կայտառ, միջառասակ մարդ. խօ-
սելիս ձեռով շարժումներ է անում): Պատիւ ունիմ
ներկայանալու ձերդ գերազանցութիւն: Ներե-
ցէ՛ք, ձերդ գերազանցութիւն, որ խանգարեցի
ձեզ. ինձ ասացին, որ դուք շատ զբաղուած էք,

ներեցէք, որ ինձ թոյլ տուի ձեզ ներկայանալու, այսպէս ասած՝ հէնց ձեր շահերի տեսակէտից... այսինքն ձեր թատրոնի շահերի համար. իսկ ես անպատճառ ցանկանում էի ձեզ անձամբ տեսնել: Ձերդ գերազանցութիւն, ես գիտեմ, որ այժմս ձեզ մօտ այս սեզոնը այնքան էլ յաջող չէ... դրա համար էլ կցանկանայի առաջարկել ձեզ... Օ՛, կարող եմ ձեզ հաւատացնել, յիսուն արդիւնաւոր ներկայացում... հաւատացնում եմ ձեզ, որ երաշխաւորում եմ 50 ներկայացում ձերդ գերազանցութիւն, նոյնիսկ անշլաղով: Մինչև այժմս, տեսնում էք, ձեր խմբի մէջ չկայ «աստղ», չկայ այսպէս ասած՝ «մագնիս»... չկայ յարմար կին, որը դրաւի բոլորի ուշադրութիւնը. ձեզ մօտ այդպիսի մէկը բացակայում է: Իսկ ես ձեզ համար մի այդպիսի դերասանուհի եմ գտել: Զարմանալի և հրաշալի դերասանուհի է և ընդամենը՝ երեք հարիւր մարկ՝ երեկոն, այն էլ առանց աւանսի: Միմիայն երեք հարիւր, հասկանում էք... իսկ ինձ ընդամենը՝ տասը տոկոս: Ահա պայմանագիրը կարգացէք և ստորագրեցէք:

Վերատեսուչ. Թոյլ տուէք ինձ ես խօսել. Թոյլ տուէք խնդրեմ... չէ-որ ինձ Թոյլ չէք տալիս ասելու, որ...

Շալուինգեր. Ե՞ս, ձեզ Թոյլ չեմ տալիս... բայց չէ-որ դուք ոչինչ չունիք ներա դէմ արարկելու... ձերդ գերազանցութիւն, խնդրեմ ասէք,

ինչ կարող էք ներա վերաբերեալ ասել: Ի հարկէ, ոչինչ: Կարդացէք միայն պայմանագիրը, հաշուեցէք ել և մուտքը, ստորագրեցէք և Թոյլ տուէք ինձ ներկայացնելու ձեզ այդ դերասանուհուն... և գործը, ձերդ գերազանցութիւն, կատարուած է:

Վերատես. (վերցնում է պայմանագիրը եւ լուռ կարդում): Ա՛, Լիւչինին: (Մսածելով, եւ ժպտալով): Ե՛, բարեկամ, այդ, գիտէք, նոր գիւտ չէ...

Շալուինգեր. Ինչպէ՞ս, ինչ, Լիւչինին գիւտ չէ, Լիւչինին, ձերդ գերազանցութիւն... ողորմացէ՛ք ձերդ գերազանցութիւն... Թոյլ տուէք ձերդ գերազանցութիւն... բայց, չէ-որ նէ գիւտ է... այդ այնպիսի injenue է... բայց նէ... բայց այդ... բայց չէ-որ նէ ինքը կեանքն է, և՛ ինչպիսի ձայն, ինչպիսի ճոխութիւն, զարմանալի, սքանչելի... նէ հսկայական յաջողութիւններ է ունեցել Սմերիկայում, հսկայական... իսկ դուք, ձերդ գերազանցութիւն, ասում էք գիւտ չէ:

Վերատեսուչ. (հանգիստ): Ահա ձեր պայմանագիրը... վերցրէք... շատ եմ ցաւում, որ իզուր անհանգստացաք և ժամավաճառ եղաք:

Շալուինգեր. Օ՛, ես ժամավաճառ լինեմ, երբէք. ես ձրի ոչինչ չեմ կատարում. իմ ամենաարժան տոկոսը հինգ տոկոսն է... բայց խնդրեմ ասէք ի՞նչ ունիք Լիւչինայի դէմ:

Վերատեսուէչ. Ե՞ս, ոչինչ, միայն նէ մեզ հարկաւոր չէ: Այդ գերասանուհին զուրկ է տա-
ղանդից: Ներանում տաղանդի նշոյլ չիայ:

Շպուինգեր. (համբերութիւնից դուրս գալով):
Լիւչինան տաղանդից զմեզ... գիտէ՞ք, ձերդ գե-
րազանցութիւն, որ այդ բոլորից յետոյ, ճշմա-
րիտն ասած՝ չգիտեմ թէ ի՞նչ անուն տամ ձեզ...
Ես, ես... ես... իսկապէս որ խօսք չեմ գտնում...

Վերատեսուէչ. Ուրեմն, և շատ ուրախ եմ:

Շպուինգեր. Ուրախ եք. ո՛չ, այդ դէպքում
պէտք է խօսել, այո, ես կիսօսեմ, ես կգո-
ւամ... Բայց իմացէք, ձերդ գերազանցութիւն,
որ դա այնպիսի մի անարդարութիւն է, որ...
(Հարցապնդում է եւ յարձակողական դիրք բռնում դեպի
վերահետկը): Ես, գիտէ՞ք... ես ձերդ գերազանցու-
թիւն, այստեղից չեմ հեռանայ մինչև որ դուք,
Լիւչինայի վերաբերեալ պայմանագիրը չստորա-
գրէք. այո, կրկնում եմ, ոչ մի դէպքում այստե-
ղից ոտքս դուրս չեմ դնիլ, մինչև որ դուք...

Վերատեսուէչ. Ի՞նչ, ասում եք չէք հե-
ռանալ... անձ թէ ի՞նչ... (Աւխատում է ոտով հպել
զանգի կոճակը, բայց չէ յաջողում, որովհետեւ Շպուին-
գերը կանգնած է հենց կոճակի մօտ):

Շպուինգեր. Ձերդ գերազանցութիւն...
դուք վերջը կզղջաք, որ առաջարկութիւնս մեր-
ժեցիք, կտեսնէք թէ չ'զղջաք... Բայց նորից

խնդրում եմ ասէք, թէ ի՞նչ ունիք Լիւչինայի
դէմ...

Վերատեսուէչ. (բոլոր ժամանակ աւխատում է
ոտով զանգահարել): Ի սէր Աստծոյ ինձ հանգիստ
թողէք: Ես ձեր Լիւչինային բոլորովին չեմ էլ
ճանաչում...

Շպուինգեր. (պարտւած՝ յետ փառելով):
Մինչև անգամ չէ՞ք ճանաչում... Նոյնիսկ չգի-
տէք թէ ով է նէ... բոլորովին չգիտէք...

Վերատեսուէչ. (օգտուելով այդ մօմենտից ոտ-
ով սլոնում է զանգի կոճակը եւ կուլիսներում լսում է
զանգի ձայնը): Վերջապէ՛ս...

Շպուինգեր. Դուք, ուրեմն, բոլորովին
չէք տեսել, կամ լսել Լիւչինային. բայց այդ
անկարելի բան է, ձերդ գերազանցութիւն, որ...

ՏԵՍԻՆ ԵՐՐՈՐԳ

Նոյնք եւ կապելդիներ

Կապելդիններ. (արագ մտնում է): Ձերդ գե-
րազանցութիւն, ձեզ մօտ եկել է մի բեժիստօր,
նա շատ է ցանկանում ձեզ տեսնել...

Վերատեսուէչ. Այո բոպէյիս: (Հրամես ա-
լով Շպուինգերին): Ներեցէք ինձ սիրելի բարեկամս,
դուք տեսնում եք, որ ինձ հետ տեսակցել է
ցանկանում բեժիստօրը, ներեցէք, որ այլևս

հնարաւորութիւնն չունիմ մեր խօսակցութիւնը շարունակելու...

Շպուրինգեր. Բեփիսսեօր, բեփիսսեօր Վալտերը, բայց չէ-որ նա իմ բարեկամն է: Ուրեմն խնդրեցէք նրան այստեղ, նա մեզ երբէք չի խանգարի. ամենևին... (Գնում է դեպի դուռը ու դուռն անցնում): Վալտեր... մտէք, մտէք... (Ձառմացած): Բայց ուր է նա: Այստեղ ոչ-ոք չկայ...

Կապելդիներ. (շփոթուած): Նա երեւի յետ գնաց... (Հարցական նայեացք է ձգում դեպի վերահետույք):

Շպուրինգեր. Գնաց, ուրեմն, կնշանակէ, որ նրան այնքան էլ անհրաժեշտ չէր տեսակցելը: (Կապելդիներին): Գնացէք, մեզ մի խանգարէք. մենք շատ լուրջ խօսակցութիւն ունինք: Գործը լուրջ է: Ասացէք բոլոր այցելուներին, որ նորին գերագանցութիւնը հրամայել է ոչ-ոքի չընդունել: (Իսկուհի անում կապելդիներին):

Վերատեսուչ. Դուք իմ համբերութիւնը ի չարն էք գործ դնում, պարոն Շպուրինգեր. զիտէք թէ այդ ինչպիսի տանջանք է:

Շպուրինգեր. Ասում էք թէ տանջանք, ձերդ գերագանցութիւն, հաւատացէք, որ ես ձեզ համար եմ աշխատում: Հաւատացէք, որ դուք ինձ շնորհակալութիւն կ'այայտէք: Միայն թոյլ տւէք ինձ հրաւիրել Լիւչինային այստեղ: Տեսէք ներան... լսեցէք միայն... Ես զրազ կգամ, որ դուք իսկոյն

և եթ կհրաւիրէք ներան ձեր թատրոնը, հաւատացնում եմ ձեզ, որ բացի դրանից, նոյնիսկ դուք ինքներդ նրա վարձը կկրկնապատկէք...

Վերատեսու. Երբէք. մեր թատրոնում այդպիսի բաներ տեղի չեն ունենում: (Վնուականապես): Ո՛չ, ո՛չ: Այդ հարցը վճռուած է վերջնականապէս: Այդ ձեր Լիւչինայի մասին ինձ արդէն վաղուց ասել են... Եւ ես ներան ոչ-մի գէպքում չեմ կարող հրաւիրել... Մնաք բարեաւ պ. Շպուրինգեր...

(Ոտով հպում է զանգի կոճակը):

ՏԵՍԻԼ ՉՈՐՐՈՐԳ

Նոյնիսկ եւ կապելդիներ.

Կապելդիներ. Ձերդ գերագանցութիւն, ձեզ հետ ցանկանում են տեսնուել երկու հեղինակ, ապահովագրական ընկերութեան գործակալը և շինարարական մասնաժողովի նախագահը...

Վերատեսուչ. (առագ): Շինարարական մասնաժողովի նախագահը, այո, այո, այս րոպէյիս, այս րոպէյիս... Մնաք բարեաւ պարոն Շպուրինգեր, տեսնում էք, որ այլեւ անկարող եմ իմ խօսակցութիւնը շարունակել. ժամանակս չէ ներում...

Շպուինգ. (ախառնելով նրան կանգնեցնել) :
Միայն մի խօսք, ձերդ գերազանցութիւն:

Վերատեսուել. Ո՛չ, ոչ, ներեցէք, որ ան-
կարող եմ... (շապ դուռն է գնում):

Շպուինգեր. (բարկացած): Յաւալի է. այս-
պիսի էլ անյաջողութիւն: Էլի մի հինգ բոպէ
և ես նրան կհամոզէի և պայմանագիրն էլ ան-
պայման ստորագրուած կլինէր: (Նստում է): Ահա
թէ ինչ. ես նրան այստեղ կսպասեմ... նա երեք
շուտ կվերադառնայ:

Կապելգիներ. (լռեն կորցրած): Նա, ո՛չ. նո-
րին գերազանցութիւնը շուտ չի վերադառնալ,
ձեզ կվիճակուի երկար սպասել... շատ եր-
կար...

Շպուինգեր. Ոչ մի նշանակութիւն չունի...
ես ժամանակ ունիմ, այնպէս - որ կարող եմ
սպասել:

Կապելգիներ. Ա՛խ Աստուած, ի՞նչպէս
սրան վնդեղել: (Կուլիսներում լսում է դռան փակուե-
լու ձայն): Ահա և նորին գերազանցութիւնը վե-
րադառնում է:

Շպուինգեր. (վեր բռնելով): Այս անգամ ար-
դէն նա իմ ձեռքից չի ազատուի:

ՏԵՍԻԼ ՀԻՆԴԵՐՈՐԴ

Նոյնք եւ Իրմա.

Իրմա. (մտնում է միջին դռնով, վրան ձգած գե-
ղեցիկ մանօ): Ներեցէք խնդրեմ. արդեօք կարո՞ղ
եմ պարոն վերատեսչին տեսնել...

Շպուինգեր. Ա՛, այդ դժուր էք, շատ էք
շտապել. դեռ ես չեմ կարողացել վերջնականա-
պէս համոզել նորին գերազանցութեանը...

Իրմա. Ի՞նչպէս թէ «համոզել», ի՞նչ է
նշանակում «համոզել»...

Շպուինգեր. (ուսեր բարձրացնելով): Նա չէ
ցանկանում ձեզ հրաւիրել: Ձեմ հասկանում թէ
ինչու է նա այնպէս յամառութեամբ մերժում
իմ առաջարկութիւնը և թէ ինչ ունի ձեր դէմ:

Իրմա. Իմ դէմ, չէ-որ նա բոլորովին ինձ
չէ էլ ճանաչում: Ուրեմն ի՞նչ կարող է ունենալ
իմ դէմ:

Շպուինգեր. (հանգստացնելով ներսն): Բայց
նրան կհամոզեմ, ես...

Իրմա. (բռնկւած): Բոլորովին ի զուր, ես
երբէք էլ չեմ խնդրում. երբէք, ես սողալու սո-
վորութիւն չունիմ. երբէք: Դա իմ ինքնասի-
րութիւնը խիստ վիրաւորում է: Եւ ես կցանկալի
նորին գերազանցութեան պարոն վերատեսչին

մի լուռ դաս տալի և հաստատելի, որ... (Յանկարծ ներանում, նոր միտք է յղանում): Գնացէք, և խնդրեմ ինձ միայնակ թողնէք այստեղ. ես անձամբ կը խօսեմ պարոն վերատեսչի հետ...

Շպուինգեր. Դժուր, բայց միթէ դուք առանց ինձ կարող էք այդպիսի մի մեծ գործ դրուիլ բերել:

Իրմա. Գնացէք խնդրեմ, և բոլորը թողէք ինձ, դուք կտեսնէք...

Շպուինգեր. Բայց այնուամենայնիւ՝ կը ստանան իմ տաս տոկոսը:

Իրմա. Այո, այո, հանգիստ մնացէք, անպայման կստանաք, միայն թէ հեռացէք:

Շպուինգեր. Այդ գէպըում ես համաձայն եմ և դուրս եմ գնում. ց'տես թիւն: (Դուրս է գնում):

Իրմա. (կապելիիններին): Լսիր, ես ցանկանում եմ սպասել պարոն վերատեսչին, կարելի է:

Կապելգիւնեյ. Սպասել կարելի է, բայց նրա հետ տեսնուել անկարելի...

Իրմա. (նրան փող տալով): Իսկ այժմ, կարելի է...

Կապելգիւնեյ. (ծպտալով նայում է փողին): Այո, կարելի է. ահա և ինքը՝ նորին գերագանցութիւնը այս կողմն է գալիս:

ВЕРХОТЕНА
ИЗДАТЕЛЬСТВО
БОЛШОЕ
Александровский
СССР

ՏԵՍԻՆ ՎԵՏԵՐՈՐԳ

Նոյնի եւ վերահետալ.

Վերատեսուչ. (մտնելով): Ի՞նչ է, գնաց վերջապէս. (նկատելով Լիւչիւնային): Այս ի՞նչ է նընաակում: (Ձաւնացած նայում է կապելիիններին):

Իրմա. (այդ բոլորից սկսում է խօսել չափազանց սիրալիք): Ներեցէք ձերդ գերագանցութիւն, որ համարձակուեցի առանց թոյլտւութեան ներս մտնել: Ճիշտ է, դա իմ կողմից անբաղաճաւաբութիւն է, բայց ես ստիպուած էի այդպէս անել, որովհետեւ չէի ցանկանում, որ ինձ նախասենեակում տեսնէին. յոյս ունիմ, որ այնքան բարի կգտնուիք, որ չէք բարկանալ...

Վերատեսուչ. Խնդրեմ, խնդրեմ. երբէք: Խնդրեմ նստել... (Կապելիիններին): Դուք կարող էք գնալ: (Ժեստով կապելիիններին հասկացնում է, որ շուտով նրան կգանգաւարէ):

Կապելգիւնեյ. (ցոյց տալով, որ հասկանում է, դուրս է գնում):

Վերատեսուչ. Ուրեմն... տիկին. ի՞նչ կը ցանկանայիք:

Իրմա. Ես ձեզ մօտ մեծ խնդիր ունիմ պարոն վերատեսուչ, շատ մեծ: Թոյլ տուէք նախ ներկայանալու՝ Իրմա Վերեսկէ: (Վերեսեսուչը տեղից բարձրանալով ձեռք ետ տալիս): Ես մի համեստ ընտանիքի զաւակ եմ և յաջողութեամբ վերջացրել եմ պանսիօնը... և շատ լաւ սովորել. վարժ խօսում եմ մի քանի լեզուով... ունիմ ձայն... ես երգում եմ, և ասում են, որ յիանալի պարում... ի հարկէ զանազան պարեր և... այդ պատճառով որոշեցի ինձ բեմին նուիրել...

Վերատեսուչ. (անսալիք): Ա՛, ուրեմն եկել էք խնդրելու ձեզ մեր Թատրոնն ընդունել...

Իրմա. Օ՛, ո՛չ, ես այնքան էլ ինքնավստահ չեմ: Ո՛չ, դուք սխալուեցիք. ես եկել եմ միայն ձեզ խնդրելու, որ դուք բարի գտնուէք ինձ լսել, այսպէս ասած՝ վերաքննէք և ինձ ասէք, թէ ունիմ արդեօք ես տաղանդ և արժէ բեմ դուրս գալ: (Շողոմոսիլով): Բոլորին յայտնի է, որ դուք, պարոն վերատեսուչ, շատ լաւ տեղեակ էք Թատրոնական գործին և որ ձեր կարծիքը այնպիսի հեղինակաւոր կարծիք է, որ անպատճառ կցանկանայի իմանալ...

Վերատեսուչ. (լուրջ): Այո, այդ ճիշտ է, ինձ հեղինակաւոր են համարում և դա իրաւացի է: Իմ կարծիքին, որպէս գիտունի և գործին տեղեակ մարդու կարծիքին, շատերն են լսում

և դա ունենում է իր վճռական հետեւանքները. ամենքը ինձ ճանաչում են իբրեւ անկաշառակեր և անկողմնապահ գնահատողի: Ինձ համար ամենից անհրաժեշտը տաղանդն է, իսկ միւս բաների վերաբերմամբ ես խուլ և կոյր եմ. գիտէք, ինձ ոչնչով չէք կարող կաշառել, կրկնում եմ, որ ես կոյր եմ:

Իրմա. (կոկեսութեամբ): Իսկապէ՞ս:

Վերատեսուչ. Օ՛, կարող եմ հաւատացնել, որ այդպէս է: Գիտէք, մենք, Թատրոնի վերատեսուչներս այն աստիճանի երես առած մարդիկ ենք, որ դէպի այդ բաները վերաբերւում ենք լիակատար սառնասրտութեամբ. մեր դրութիւնը կարելի է համեմատել այսպէս ասած՝ քաղցրեղէնի վաճառանոցի հետ: Երբ շաքարագործները նոր են ընդունւում, ազահաբար յարձակւում են քաղցրաւէնիների վրայ և այնքան ուտում, մինչև որ խանգարում են իրենց ստամոքսը, իսկ երբ խանգարում են, այն ժամանակ բոլոր քաղցրաւէնիներից այնպէս են զզւում, որ նոյնիսկ նայելուց խուսափում. այո, կատարելապէս փախչում... Ահա այդպէս եմ և ես...

Իրմա. Ա՛, ուրեմն, դուք արդէն փչացրել էք ձեր ստամոքսը և կորցրել ձեր ախորժակը:

Վերատեսուչ. Բայց, ի՞նչպէս ասել ձեզ: Եթէ առժամանակ ինձ յետ եմ պահում, այսին-

քըն ինձ զսպում եմ... ապա, համեմած կերակուրները ժամանակ առ ժամանակ ինձ համեղ են թւում...

Իրմա. Ահա, համեղ... կնշանակէ, դուք սիրում էք սղպեղը և...

Վերատեսուչ. (սօսեմալով ներս): Այո, սղպեղը, աղը, և... այլն... և ուղղակի ներկան և մնացած բոլորն էլ նմանապէս... ներկան... (Ծիծաղում եւ շոյում է ներս ձեռք):

Իրմա. (կօկեսութեամբ): Հասկանալի է: Ուրեմն դուք կարծում էք, որ ես... որ ինձ...

Վերատեսուչ. (բարեսիր): Այո, բացարձակօրէն ասում եմ ձեզ, որ ինձ վրայ ազդում են միմիայն ոչ-թատրոնական կանայք, իսկ մեր թատրոնական կանայք...

Իրմա. Բայց չէ՞ - որ իմ մէկ ոտքը արդէն բեմի վրայ է...

Վերատեսուչ. Ի՞նչ կայ որ: Վերցրէք ձեր ոտքը այդ կամուրջից և այնտեղ միք բարձրանալ... Բեմն այն սայթաքուն ուղիներէից մէկն է, որտեղ դու հեշտութեամբ կարող ես սայթաքուել:

Իրմա. Ո՛չ, ոչ, իմ վճիռն անքակտելի է և դուք համաձայնուեցէք, որ իմ վճիռը բացի դորանից արդարացի է: Բայց թոյլ տուէք ինձ մի անգղիներէն երգ երգելու ձեզ համար: (Ներսւմ է անգղիական շանսօնէկա):

Վերատեսուչ. (գոն դիմում): Որպէս ըսկանակի՝ վատ չէ:

Իրմա. (ծպալով): Այո. ուրեմն, այժմ մի որեւէ բան ֆրանսերէն: (Հանում է վրայից մանսօն եւ երգում Ֆրանսերէն շանսօնէկա):

Վերատեսուչ. (յիացած): Ա՛յ, այդ ես հասկանում եմ... անա այդ հիանալի է: Եւ ի՞նչ պիտի համարձակութիւն... կարծէք թէ դուք արդէն վաղուց է ինչ բեմի վրայ էք...

Իրմա. Այո, ուրեմն, ես ունիմ մի փոքր տաղանդ. իմ մէջ կայ տաղանդի նշոյլ:

Վերատեսուչ. (պահում է իրեն աւելի ազատ): Մի փոքր նշոյլ: Ինչ էք ասում, դուք անագին տաղանդ ունիք: Ձեզ այժմ հարկաւոր է միմիայն աւելացնել մի քանի ուրուագծեր՝ այսպէս ասած մի քիչ աւելի պայծառացնել ձեր ձեւերը, որը ուրախութեամբ ես ձեզ ցոյց կտամ... ես... ես կհասցնեմ ձեզ մինչև այդ անհրաժեշտ փայլին... կպարապեմ ձեզ հետ և դուք կտեսնէք...

Իրմա. (սիրալիւ աշխատում է ազատել ինչ փաղաքանից): Ո՛չ, ես չեմ ցանկանում ձեր թանկագին ժամանակը խլել. ոչ, այդ անյարմար է, նոյնիսկ ամօթ է... այդ անհարին է: Ձէ որ դուք ինքներդ ասացիք, պարոն վերատեսուչ, որ ձեր ստամոքսը խանգարուած է:

Վերատեսուչ. (Իմալիս նետելով): Ա՛յ,

դուք խեղկատակ. դուք սարսափելի խեղկատակ էք, դրա համար էլ հարկաւոր է ձեզ պատժել և ես ձեզ կպատժեմ... (Ուզում է գրկել):

Իրմա. Ո՛հ, այդ ի՞նչ էք անում, եղէք ողջախոհ... ձերդ գերազանցութիւն... Ձէ որ այդ ձեզ փնասակար է...

Վերատեսուէչ. Ո՛հ, ես զգում եմ, որ ախորժակս բացուել է... ես... ես քաղցած եմ... սարսափելի քաղցած... ես հաւատացնում եմ ձեզ, որ այնպիսի ախորժակ ունիմ, այնպիսի... որ... (Նա յարձակում է Իրմայի վրայ, գրկում մօտեցնում գրասեղանին և ուզում է համբուրել, բայց վրդովմունքից պատահաբար ոտով կպչում է զանգի կոճակին, որը եւ զանգահարում է):

Տ Ե Ս Ի Լ Ե Օ Թ Ն Ե Բ Ո Ր Դ

Նոյնք եւ կապելդիներ.

Կապելդիներ. (լուրջ). Ձերդ գերազանցութիւն, մասսաժիստական եկաւ:

Վերատեսուէչ. Յիմար, քեզ ո՞վ կանչեց, փայտէ գլուխ:

Կապելդիներ. Բայց չէ որ, ձերդ գերազանցութիւն, դուք հիմա էլ կանգնած էք զանգի կոճակի վրայ:

Վերատեսուէչ. (վախեցած ոտք լնէ և փառում): Ա՛հ, ճիշտ որ... ես այնպէս շփոթուած և զրգռուած էի, որ չկարողացայ նկատել... (Կապելդիներին): Հեռացէ՛ք, այստեղից: Եթէ նոյն իսկ, բոլոր զանգերը միանգամից զանգահարեն, հասկանում ես, այն ժամանակ էլ չհամարձակուես ոտքդ ներս դնել, լսում ես:

Կապելդիներ. Հասկանում եմ հասկանում... (Դուրս է գնում):

Վերատեսուէչ. (խորշ շուրջ փառելով). Ո՛ւֆ, ուղղակի խեղդում եմ... իսկապէս որ ամաչում եմ. ես այնպէս զրգռուած... այնպէս շփոթուած: Ես չեմ յիշում մինչև անգամ թէ ե՞րբ զգացի այնպիսի զրգռում... զարմանալի... պարզ... բայց միևնոյն ժամանակ շատ դուրեկան... այնպէս... այնպէս, որ... (Նայում է շուրջը): Բայց ո՞ր թռաւ այն սքանչելի թռչնիկը...

Իրմա. (ազատւելով նրա գրկից, քաղ է կենում շիրմայի ետեւ, որտեղ եւ սկսում է արագութեամբ շարժւել փոխել յաճախ շիրմայի ետեւից գլուխը դուրս հանելով, որպէսզի դրանով անցկացնելի դարձնի իր հագնուելը ե՞ս, ես այստեղ եմ...)

Վերատեսուէչ. (ուրախացած): Ա՛հ, դուք այդտեղ էք, ուրեմն դուք դեռ այստեղ էք. ի՞նչպէս ուրախ եմ... իսկ ես վախեցայ, կարծելով, թէ դուք արդէն թռել էք: Բայց, ասացէ՛ք խնդրեմ, ինչո՞ւ

էք այդտեղ թագնուել... եկէք... եկէք այստեղ...

Իրմա. Ո՛հ, չեմ կարող պ. վերատեսուչ... ես հազիւ եմ ազատուել ձեր ձեռքից, իսկ այստեղ ես ինձ պատնէշի ետեւ եմ դրում... այստեղ շատ լաւ է, ձեզանից վախենում եմ... դուք շատ շուտ բռնկուող էք... ու ձեր աչքերը սարսափելի կերպով փայլում են... այն ատիճան վառում, որ... Ո՛հ, այստեղից ես չեմ դուրս գալ... վախենում եմ... սարսափելի աչքեր ունիք...

Վերատեսուչ. (աշխատելով սառնարին ձեւացալ): Ի՞նչպիսի աչքեր. շատ սովորական աչքեր... իսկ ես էլ բոլորովին հանգիստ եմ (շամբուռքիւնը կտրած): Դէհ, վերջապէս մօտեցէք... շուտ... այլեւս համբերել անկարող եմ... ես միմիայն կանոնը գլուխը տեսնելու սովոր չեմ. այդ անկարող եմ տանել: Իսկապէս, ի՞նչ է նշանակում միմիայն գլուխը... այդ ինձ համար նորութիւն է...

Իրմա. Այն, ինչ նորութիւն է՝ հետաքրքրական է: (Միծաղում է): Միթէ ճշմարիտ չեմ ասում, հետաքրքիր է, չէ՞:

Վերատեսուչ. Իմ կարծիքով, ո՛չ: (Մօտենում է շիւմային, բարձրանում բազկաթուի վրայ եւ նետուցում շիւմայի նեղից): Բացի զրանից այդտեղ ձեզ շատ անյարմար է և տեղն էլ շատ նեղ...

Իրմա. Ինձ համար բաւական է...

Վերատեսուչ. Իսկ եթէ ես ուզենայր գալ... այդտեղ, ձեզ մօտ...

Իրմա. Ո՛հ, այդ անկարելի է: Այստեղ կողմնակի անձանց մուտքը խտրել արդելուած է...

Վերատեսուչ. Միմիայն թոյլ տուէք այդտեղ անցնել... և նրանից յետոյ երաշխաւորում եմ, որ ես այլեւս կողմնակի չեմ լինի... հաւատացնում եմ ձեզ... ուրեմն... կարելի է...

Իրմա. Ո՛հ, ձեր գերազանցութիւն, չէ կարելի...

Վերատեսուչ. Այդ դէպքում դուք դուրս եկէք... ես ձեզ խնդրում եմ, աղաչում եմ... դուրս եկէք... չէ որ ես դեռ քննութիւնը չեմ վերջացրել, այլ շարունակում է...

Իրմա. Լաւ, դուրս կգամ, միայն մի պայմանով:

Վերատեսուչ. Ի՞նչ պայմանով:

Իրմա. Ահա թէ ինչ. դուք պէտք է նստէք ձեր զբոսեղանի առաջ, իսկ ես կկանգնեմ ձեզ մօտ...

Վերատեսուչ. Այո, բայց միայն որքան կարելի է մօտ:

Իրմա. Այո, շատ մօտ... (Հեղճանում): այնքան մօտ, որ կարողանամ մէկ ոտով կանգնել

ձեր զանգի կոճակի վրայ, որ ձեր սահմանից անց-
նելու ամեն մի փորձը կարողանամ զանգահարելով
խանդարել...

Վերատեսուէչ. Ահա թէ ի՞նչ: (Կատաղած):
Այդ արդէն վրդովեցուցիչ է, դուք սարսափելի
չարախնդաց կին էք եղել...

Իրմա. Հարցն արդէն վճռուած է, ձերդ գե-
րազանցութիւն և դուք ընդունել էք իմ պայ-
մանները...

Վերատեսուէչ. Եթէ ես սկզբից իմանայի...
(Անբաւական դիմելով յետ ու առաջ է փայլում. բայց
յանկարձ կանգ է առնում եւ ուրախացած ասում կողմ):
Ձէ որ կապելդիները միմնոյն է չի գայ, քանի
որ նրան նոր արգելեցի... (Իրմային): Շատ լաւ,
համաձայն եմ, դուրս եկէք: (Մօտենում է գրասե-
ղանին):

Իրմա. (Յանկարձ դուրս է վազում շիրմայի ե-
տեից գուսարի հագուստով եւ պատի նշան անելով կան-
գնում վերաեստի առաջ. որպէսզի ներս հագնուելը
անցկասելի լինի ու դուրս գալը եֆֆեկտով, անհրաժեշտ
է, որ ներսն օգնէին հագնուելու ժամանակ):

Վերատեսուէչ. (վեր քոչելով): Օ, ես
պարտուած եմ... սպանուած...

Իրմա. (Ներգում է վեցգրիական քօմանս. վերջը
պարում է չարդաւ, իսկ ներս հետ միասին եւ վերաես-
տուչը):

Վերատեսուէչ. (պարի վերջը): Այո, դուք
կատարեալ տաղանդ էք, զարմանալի տաղանդ:
Ձեզ հրաւիրում եմ... դուք մեզ արդիւնաւոր
ներկայացումներ կտաք: (Վազում դեպի գրասեղանը):
Ահա այստեղ ես ունիմ պայմանաթղթեր: Ես
նրանցից մէկը կստորագրեմ, իսկ դուք... դուք
զրեցէք ձեր ցանկացած պայմանը, որին ես
առաջուց համաձայն եմ... (Սիրալիւ): Ահա, խընդ-
րեմ...

Իրմա. (Մատի ծայրերով վերցնում է պայմա-
նաթուղթը): Այդ բոլորը շատ լաւ. բայց նախ քան
իմ ստորագրելը, անհրաժեշտ է ձեզ, իմանալ
իմ ո՞վ լինելը և թէ ի՞նչպէս է իմ բեմական ա-
նունը:

Վերատեսուէչ. Օ, այդ ինձ հարկաւոր
չէ իմանալ. այդ ինձ համար նշանակութիւն չու-
նի...

Իրմա. Ձեմ կարծում... որովհետեւ... որով-
հետեւ... ես... ես այն ձեր ատելի Իրմա Լիւչի-
նան եմ, որին դուք չէիք ցանկանում ոչ միայն
հրաւիրել, այլ նոյնիսկ ձանաչել, որովհետեւ ներա-
նում դուք տաղանդի նշոյն անգամ չէիք նկա-
տում և ահա, ապացուցելու համար, որ ներանում
կայ փոքր ի շատէ տաղանդի նշոյն, որը դուք այն-
պէս յամառութեամբ բացասում էիք...

Վերատեսուէչ. (Իրեն կորցրած): Օ, այո,

այո՞, դուք տաղանդաւոր էք, դուք հանճար էք, և ես... շատ և անսահման մեղաւոր եմ ձեր առաջ... ներեցէք, ներեցէք ինձ... և ստորագրեցէք պայմանագիրը... խնդրում եմ...

Իրմա. (վնուականապէս): Ո՛չ:

Վերատեսուէչ. (ապշած): Ո՞չ... Բայց ես համաձայն եմ ստորագրելու, որքան էլ դուք ձեզ վարձատրութիւն նշանակելու լինիք...

Իրմա. (պատռում է պայմանագիրը): Շատ ցաւում եմ ձերդ գերազանցութիւն, որ ես արդէն հրաւիրուած եմ ուրիշ թատրոնում և ստորագրել եմ պայմանագիրը...

Վերատեսուէչ. Ո՞ր թատրոնում, և ո՞ւմ հետ...

Իրմա. Վիէննայի «Պարիզիօնա» թատրոնում: (Առնելով մանսօն ուտերին, սիրալիւ կերպով դիմելով վերահսկին): Յոյս ունիմ ձերդ գերազանցութիւն, որ դուք ինձ պատիւ և բաւականութիւն կպատճառէք ձեր ներկայութեամբ և կժամանէք մեր թատրոնը իմ բեմ բարձրանալու առաջին օրը. ես խաղում եմ «Թատրոնի վերատեսչի մօտ» նոր պիէսան...

Վերատեսուէչ. (սարսափած): Ի՞նչ... ինձ... բեմ հանել... ինձ... օ՜օ՜...

Իրմա. Այո, այո, դուք գուշակեցիք: (Ծիծաղում է): Համեցէք, նայեցէք, և ծափահարեցէք ինձ... (Ծիծաղելով ուղեւորում դեպի դուռը):

Վերատեսուէչ. (ընկնելով բազկաթուի փայ): Օգնեցէք, խեղդւում եմ... ես, ես... ջու...ք, ջուր տուէք... մի բաժակ ջուր... (Զանգահարում է ոտներով և ձեռներով. կուլիսներում լսում են զանգերի ձայներ, բայց ոչ-ոք ներս չի մտնում):

Իրմա. (ծիծաղից բուլացած ուղղում է վերահսկին օդային համբույրներ և անյայտանում):

Վերատեսուէչ. (բարկութիւնից համբերութիւնը կտրած): Ոչ-ոք չէ գալիս... ես... բոլորին կախաղան կհանեմ... կախաղան...

(Վարագոյրը արագ իջնում է չարդաշ եղանակի նուագածութեան տակ):

Handwritten text, mostly illegible due to fading and bleed-through from the reverse side. The text appears to be organized into several paragraphs.

<< Ազգային գրադարան

NL0167192

34258

am
6/83
ИНСТИТУТ
ДОСТОУПОВЕДЕНИЯ
Академии Наук
СССР

Յանկացողները թող դիմեն հետևեալ հասցեով՝
Тифлисъ, противъ пом. кн. Воронцова, книж.
торговля „Экономія“, От. Майлянѹ.